Pregledni rad
Prihvaćeno: 14. rujna 2026.
https://doi.org/10.20901/pm.63.3.06

Od mirovnih sporazuma do nacionalne sigurnosti: normativno-institucionalni model sigurnosne održivosti mira*

KREŠIMIR MARGALETIĆ
Nezavisni istraživač

Sažetak

U politološkoj i sigurnosnoj literaturi mirovni se sporazumi pretežito analiziraju kao instrumenti za okončanje oružanih sukoba ili kao početne točke političke tranzicije, dok se njihova dugoročna uloga u oblikovanju nacionalne sigurnosti postkonfliktnih država rijetko razmatra kao samostalan teorijski problem. U većem dijelu literature sigurnost se uglavnom svodi na tehnička pitanja kontrole nasilja, razoružanja i stabilizacije, dok se normativni i institucionalni učinci mirovnih aranžmana zanemaruju ili tretiraju kao sekundarni. Ovaj rad polazi od pretpostavke da mirovni sporazumi nisu tek privremeni politički kompromisi, nego normativno-institucionalni dokumenti koji uspostavljaju temeljne obrasce sigurnosnog poretka u postkonfliktnim državama. Oslanjajući se na empirijski utemeljenu tipologiju mirovnih sporazuma razvijenu u autorovim prethodnim istraživanjima, rad razvija normativno-institucionalni model sigurnosne održivosti mira. Model polazi od tri početne strukturne dimenzije – tipa rata, normativno-institucionalnog dizajna mirovnog sporazuma i načina završetka sukoba, čiji se učinak na sigurnosni ishod ostvaruje provedbom sporazuma i funkcionalnošću postkonfliktnih institucija, uz djelovanje kontekstualnih, odnosno moderirajućih čimbenika. Sigurnosni ishod pritom predstavlja zavisnu dimenziju modela, odnosno krajnji rezultat procesa održavanja mira. Središnja teza rada jest da je normativno-institucionalni dizajn mirovnih sporazuma važan strukturni čimbenik koji, u interakciji s načinom završetka sukoba, s provedbom sporazuma te s političkom voljom i međunarodnim okruženjem, može pridonijeti dugoročnoj sigurnosnoj održivosti mira u postkonfliktnim državama. Analitička vrijednost modela ilustrira se komparativnom tipološkom analizom Općeg okvirnog sporazuma za mir u

* Dr. sc. Krešimir Margaletić je v. d. načelnika Sektora za pravne poslove u Glavnom tajništvu Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Stavovi izneseni u ovom radu ne odražavaju stavove Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, već su osobni stavovi autora.

Bosni i Hercegovini, Mirovnog sporazuma Sjeverne Irske (Sporazum Velikog petka) i Sporazuma iz Minska.

Ključne riječi: mirovni sporazumi, nacionalna sigurnost, sigurnosna održivost mira, normativno-institucionalni model, postkonfliktne države, tipologija

Uvod

Pojam sigurnosti danas se tumači vrlo široko te obuhvaća raznovrsne dimenzije ljudskog života i djelovanja unutar društva i prirodnog okruženja. Sustavno i svjesno nastojanje da se postigne stanje sigurnosti civilizacijsko je i kulturno obilježje suvremenih društava. Takvo razumijevanje sigurnosti uključuje gospodarske, socijalne, kulturne, političke, pravne, ekološke i obrambene aspekte, odnosno sve one segmente društvenog života koji se smatraju temeljnim društvenim vrijednostima (Tatalović, 2000, str. 53-54). Postoje različiti teorijski pristupi definiranju pojma sigurnosti. Tako Javorović sigurnost opisuje kao stanje i razinu otpornosti te zaštićenosti od prijetnji i opasnosti. Grizold sigurnosti pristupa iz razvojne perspektive, definirajući je kao stanje u kojem je osiguran uravnotežen fizički, duhovni, psihički i materijalni opstanak pojedinca i društva u odnosu prema drugim akterima i prirodnom okruženju. Uz takva opća shvaćanja sigurnosti postoje i definicije koje se usredotočuju na pojedine njezine dimenzije, osobito na vanjsku okolinu države, koje se najčešće koriste u definiranju nacionalne sigurnosti. U tom smislu, Bourquin nacionalnu sigurnost tumači kao stanje u kojem država ne percipira vanjske prijetnje, odnosno kao odsutnost straha od napada, ugrožavanja nacionalnih interesa ili prijetnji drugih država (Cvrtila, 1995, str. 66). U suvremenoj političkoj znanosti i sigurnosnim studijama pojam nacionalne sigurnosti sve se rjeđe reducira na vojnu moć ili operativne kapacitete države. Nacionalna sigurnost u demokratskim državama odnosi se na zaštitu državnog teritorija, na sigurnost života građana i njihove imovine te na očuvanje i stabilno ostvarivanje nacionalne suverenosti. Ona ujedno podrazumijeva osiguravanje nesmetanog funkcioniranja temeljnih društvenih djelatnosti, uključujući socijalne, ekonomske, političke, kulturne, ekološke, gospodarske i obrambene funkcije, kao i druge ključne segmente društvenog sustava (Tatalović, 2000, str. 54). Prema prevladavajućim teorijskim pristupima, nacionalna sigurnost može se, među ostalim, razumjeti kao stanje u kojem su osigurani opstanak te uvjeti za očuvanje i razvoj nacionalne državno-političke zajednice od unutarnjih i vanjskih prijetnji. Isto tako, stabilnost se unutar diskursa nacionalne sigurnosti promatra kao važan prioritet, uz pretpostavku da je mogu jamčiti snažne državne vlasti, čak i kada se ona ostvaruje po cijenu ograničavanja ljudskih prava (Booth, 2005, str. 171). Poseban naglasak pritom se stavlja na zaštitu državnopravnog suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti i obrambenih sposobnosti, kao i na

osiguravanje pristupa ključnim materijalnim resursima, poput hrane, vode i energije (Badžim, 2008, str. 1018-1019). Sigurnosne izazove s kojima se nacionalna sigurnost suočava u 21. stoljeću, uključujući terorizam, proliferaciju oružja za masovno uništenje, nefunkcionalne države i klimatske promjene, obilježavaju velika brzina razvoja, visoka dinamika i izrazita složenost (Lederman, 2009, str. 363). Stoga dugoročno ostvarenje nacionalne sigurnosti ovisi o normativnom i institucionalnom okviru, funkcionalnosti institucija i legitimnosti političke vlasti. U ovom radu nacionalna sigurnost analitički se konceptualizira kao normativno-institucionalno stanje u kojem politički i pravni aranžmani čine funkcionalan sustav zaštite suvereniteta i stabilnosti. U postkonfliktnim državama takav se okvir u pravilu uspostavlja već mirovnim sporazumima, koji nisu samo politički kompromisi nego su dokumenti koji dugoročno oblikuju odnose između moći i sigurnosne ovlasti. Suvremena praksa mirovnih procesa potvrđuje takvo razumijevanje, s obzirom na to da se mirovni aranžmani sve češće oblikuju institucionaliziranim pregovorima između državnih i nedržavnih aktera s ciljem uspostave javno dostupnog mirovnog ili prijelaznog sporazuma kao novog normativnog temelja političkog poretka. Time se napuštaju prijašnji, manje transparentni modeli upravljanja sukobima, poput neformalnih dogovora o demobilizaciji ili parcijalnih reformskih mjera bez dublje institucionalne transformacije. S prestankom nasilja sve se češće uvjetuje provedba dubinskih ustavnih i institucionalnih reformi, čime mirovni sporazumi uspostavljaju recipročan odnos između sigurnosnih obveza i transformacije države, uz aktivnu potporu međunarodnih i regionalnih organizacija koje su mirovne procese afirmirale kao standardiziranu praksu izgradnje mira (Bell i Wise, 2022, str. 382). Mirovni sporazumi pritom su vrijedan izvor za razumijevanje načina na koji društva institucionalno artikuliraju završetak oružanih sukoba. Njihov sadržaj odražava oblike zajedničkih obveza koje sukobljene strane preuzimaju radi trajnog prestanka nasilja, modele primirja kojima se regulira kontrola uporabe sile, kao i smjer i opseg trajnih institucionalnih reformi uključenih u mirovni proces. Istodobno, mirovni sporazumi često sadrže normativno definirane društvene agende promjena koje se percipiraju kao nužne za obnovu političke legitimnosti i društvenog ugovora u postkonfliktnom kontekstu (*ibid*., str. 383). Mirovni sporazumi stoga određuju osnovne strukture sigurnosnog poretka i dugoročno utječu na nacionalnu sigurnost, jer definiraju pravila koja reguliraju uporabu sile, raspodjelu resursa i zaštitu vitalnih interesa. Takva definicija omogućuje analitičku poveznicu između teorije sigurnosti i empirijske analize mirovnih aranžmana, što je temelj za razvoj normativno-institucionalnog modela sigurnosne održivosti mira. U teorijskoj literaturi razvijene su različite tipologije mirovnih sporazuma, koje se temelje na karakteru sukoba, načinu okončanja sukoba i institucionalnom dizajnu sporazuma. Analiza tih tipologija omogućuje razumijevanje kako pojedini dizajn mirovnog aranžmana dugoročno

oblikuje sigurnosni poredak postkonfliktne države. Dosadašnje tipologije mirovnih sporazuma, poput onih koje su razvili Bell (2006), Von Hehn (2011) i Bohloulzadeh (2017), u najvećoj su se mjeri temeljile na jednofaktorskim ili faznim modelima klasifikacije. Takvi su pristupi pružili važan okvir za razumijevanje mirovnih procesa, no istodobno su često zanemarivali složenu međuovisnost političkih, sigurnosnih i institucionalnih dimenzija sukoba, kao i promjenjiv međunarodni i geopolitički kontekst u kojem se ti procesi odvijaju (Margaletić, 2022, str. 22-23; Margaletić, 2025a, str. 119-120). Kako bi se bolje razumjela raznolikost mirovnih sporazuma, razvijen je širok korpus istraživanja usmjeren na različite dimenzije njihove strukture i učinaka. Dio tih studija analizira međusobne odnose pojedinih odredbi sporazuma u kontekstu građanskih sukoba i rizika od ponovne eskalacije nasilja (Hartzell *et al*., 2001; Hartzell i Hoddie, 2003; Werner i Yuen, 2005; Matanock, 2017; Reid, 2017). Druga skupina istraživanja fokusira se na dizajn mirovnih sporazuma s ciljem okončanja građanskog rata te na to kako njihove institucionalne karakteristike utječu na dugoročnu stabilnost i održivost mira (Mattes i Savun, 2009; Badran, 2014; Olson Lounsbery i DeRouen, 2018; Kane, 2019) (Margaletić, 2025a, str. 120).

U odnosu prema postojećim teorijskim pristupima, normativno-institucionalni model razvijen u ovom radu polazi od njihove komplementarnosti, ali ih povezuje na razini koja je važna za analizu dugoročne sigurnosne održivosti mira. Kritički pristupi miru osobito upozoravaju da mir nije ontološki stabilna i univerzalno zadana kategorija niti ga je moguće svesti samo na odsutnost otvorenog nasilja. Richmond pritom naglašava da je definiranje mira bitno politički i stoga subjektivan čin, koji je povezan s političkim, društvenim, normativnim i institucionalnim okvirima unutar kojih se mir konceptualizira i ostvaruje. Stoga je, prema njegovu pristupu, potrebno ispitati što se pod mirom podrazumijeva, tko ga definira i konstruira, na koji način i za koga (Richmond, 2005). U tom smislu, Richmondov pristup posebno je relevantan za ovaj rad jer mirovni sporazum promatra ne samo kao instrument prekida nasilja nego i kao dio procesa institucionalne transformacije mira, čime se otvara prostor za analizu odnosa između normativno-institucionalnog dizajna sporazuma, njegove provedbe i dugoročne održivosti postkonfliktnog poretka. Iz takvog pristupa proizlazi da se kvaliteta i održivost mira ne mogu promatrati neovisno o političkom poretku, društvenim odnosima i procesima upravljanja koji se oblikuju nakon završetka nasilja. Institucionalni pristupi mirovnim sporazumima, s druge strane, pokazuju da izbor političkih institucija, mehanizama podjele vlasti i sigurnosnih aranžmana može utjecati na sposobnost bivših sukobljenih aktera da svoje interese ostvaruju bez ponovne uporabe nasilja (Hartzell i Hoddie, 2003; Mattes i Savun, 2009). Istraživanja provedbe dodatno pokazuju da formalni sadržaj sporazuma sam po sebi ne jamči njegov stabilizacijski učinak, s obzirom na to da

ishodi ovise o sposobnosti i spremnosti aktera da dogovorene odredbe provedu i institucionaliziraju (Rettberg i Dupont, 2023).

Polazeći od tih uvida, model razvijen u ovom radu nastoji objasniti ono što pojedinačni pristupi ne obuhvaćaju u potpunosti: kako se početna struktura mirovnog sporazuma, karakter sukoba i način njegova završetka međusobno povezuju s provedbom sporazuma i funkcionalnošću postkonfliktnih institucija te kako ta konfiguracija može biti povezana s dugoročnom sigurnosnom održivošću mira. Mirovni sporazum se stoga ne promatra samo kao pravni ili politički dokument kojim se okončava nasilje, nego kao početna normativno-institucionalna arhitektura unutar koje se nakon sukoba oblikuju odnosi političke moći, sigurnosne odgovornosti, mehanizmi upravljanja konfliktom i institucionalna pravila za ograničavanje uporabe nasilja. Time model povezuje perspektivu dizajna mirovnih sporazuma s perspektivom izgradnje i održivosti mira, ali sigurnosnu održivost zadržava kao specifičan analitički ishod, različit od šireg i normativno zahtjevnijeg koncepta pozitivnog mira. Iako je razvijen velik broj tipologija mirovnih sporazuma i empirijskih studija o njihovim učincima, u postojećoj literaturi i dalje nedostaje sustavno teorijsko objašnjenje načina na koji normativno-institucionalni dizajn mirovnih sporazuma dugoročno oblikuje nacionalnu sigurnost postkonfliktnih država, što onemogućuje cjelovito razumijevanje sigurnosne održivosti mira. Dominantni pristupi usmjereni su na tehničke aspekte stabilizacije i na kontrolu nasilja, dok se sigurnosne implikacije političkih i institucionalnih aranžmana mirovnih sporazuma rijetko analiziraju kao zaseban teorijski problem. Cilj je rada ispitati na koji način normativno-institucionalni dizajn mirovnih sporazuma, u interakciji s načinom završetka sukoba, provedbom sporazuma, funkcionalnošću postkonfliktnih institucija i kontekstualnim čimbenicima, može biti povezan s različitim razinama dugoročne sigurnosne održivosti mira. Istraživačko pitanje u ovome radu glasi: na koji se način normativno-institucionalni dizajn mirovnih sporazuma, u interakciji s provedbom sporazuma, funkcionalnošću postkonfliktnih institucija i kontekstualnim čimbenicima, povezuje s dugoročnom sigurnosnom održivošću postkonfliktnih država?

Teorijski okvir i normativno-institucionalni model sigurnosne održivosti mira

Razvoj normativno-institucionalnog modela sigurnosne održivosti mira zahtijeva analitički okvir koji mirovne sporazume promatra kao dokumente s dugoročnim političkim i sigurnosnim posljedicama. Umjesto da se razumiju isključivo kao instrumenti za prekid nasilja, mirovni sporazumi ovdje se shvaćaju kao normativno-institucionalni aranžmani koji oblikuju temeljna pravila političkog poretka i sigurnosne organizacije postkonfliktne države. U tom smislu, mirovni sporazumi u postkonfliktnim okolnostima često unaprijed strukturiraju ustavotvorni proces, definirajući granice pregovaranja o ključnim pitanjima te sužavajući prostor za široko sudjelovanje

javnosti (Bell i Zulueta-Fülscher, 2016, str. 13). Normativna dimenzija obuhvaća načela, obveze i pravila koja uređuju uporabu sile, raspodjelu ovlasti, zaštitu prava i mehanizme političke odgovornosti. Radi osiguranja učinkovite provedbe obveza u području ljudskih prava, suvremeni mirovni sporazumi uspostavljaju različite institucionalne i provedbene mehanizme. U tom kontekstu, međunarodne, regionalne i nacionalne institucije s ovlastima u području zaštite i promicanja ljudskih prava imaju središnju ulogu u nadzoru provedbe dogovorenih obveza te u pružanju potpore državnim vlastima. Djelovanjem tih institucija jačaju se procesi demokratizacije, učvršćuje vladavina prava i stvaraju uvjeti za dugoročno održiv mir (Lacatus i Nash, 2020, str. 1-2). Institucionalna dimenzija odnosi se na strukture vlasti, sigurnosne institucije, sustave nadzora i organizacijske mehanizme koji operacionaliziraju te norme. Zajedno, te dvije dimenzije određuju dugoročne obrasce sigurnosnog poretka i razinu otpornosti države na unutarnje i vanjske prijetnje. Istraživanja iz područja proučavanja oružanih sukoba ukazuju na to da je postizanje široke javne podrške mirovnim procesima jedan od ključnih preduvjeta uspješnog okončanja sukoba. Otpor domaće javnosti može znatno suziti manevarski prostor pregovarača i onemogućiti provedbu pojedinih mirovnih rješenja, dok mirovni sporazumi koji ne uživaju dostatnu razinu društvene legitimnosti često nailaze na ozbiljne izazove u fazi implementacije. Istodobno, učinkovita provedba mjera razoružanja, demobilizacije i reintegracije boraca presudna je za sprječavanje ponovne eskalacije nasilja. U tom kontekstu, mirovni sporazumi nužno uključuju odluke o raspodjeli političke moći u postkonfliktnom razdoblju, što je posebno osjetljiva dimenzija stoga što su zahtjevi oružanih aktera u pogledu političkog utjecaja često duboko ukorijenjeni u prethodnim iskustvima sukoba i percipiranim nepravdama (Tellez, 2019, str. 827 i 830). Pitanje odnosa između uključivosti i mira nalazi se u središtu rasprava o podjeli vlasti, koje u širem okviru razmatraju mogućnosti rješavanja i prevencije sukoba putem institucionalnih rješenja usmjerenih na uravnoteženu raspodjelu političke moći među sukobljenim akterima i njihovim društvenim uporištima. Dugoročna održivost mira pritom je neraskidivo povezana s procesima gospodarske obnove, reformom vlasništva nad zemljištem i širim društvenim transformacijama. Međutim, sama uključenost različitih aktera u mirovne procese ne dovodi nužno do uključivih i pravednih ishoda (Bramble i Paffenholz, 2020, str. 6, 22, 47). Iako je znatan dio literature usmjeren na uvjete pod kojima se mirovni sporazumi postižu, znatno manje pažnje posvećuje se fazi koja slijedi nakon njihova potpisivanja, odnosno procesu njihove provedbe i sposobnosti relevantnih aktera da taj proces pretvore u učinkovit prijelaz iz oružanog sukoba u dugoročno održiv mir. U tom smislu, sam tekst mirovnog sporazuma neće imati stabilizacijski učinak ako ne bude dosljedno i uspješno implementiran. Brojna istraživanja pritom naglašavaju da su institucionalna prilagodba i transformacija ključan preduvjet stabilne i fleksibilne provedbe mirovnih aranžmana, pri čemu se osobito ističe važnost institucija raspodjele moći (političkih, ekonomskih,

teritorijalnih i vojnih), koje se oblikuju tijekom implementacijske faze kao temelj trajnog mira (Rettberg i Dupont, 2023, str. 206-207, 211).

U teorijskom određenju pojma mira potrebno je razlikovati negativni i pozitivni mir. Galtung (1996) negativni mir povezuje s odsutnošću izravnog nasilja, dok pozitivni mir podrazumijeva uklanjanje strukturnih oblika nasilja i stvaranje društvenih odnosa koji omogućuju suradnju, jednakost i ostvarivanje temeljnih ljudskih potreba. Ta je distinkcija osobito važna u analizi postkonfliktnih društava jer prestanak oružanog nasilja ne mora istodobno značiti uklanjanje dubljih političkih, institucionalnih i društvenih izvora sukoba. Mirovni sporazum stoga može biti uspješan u uspostavljanju negativnog mira, odnosno u zaustavljanju ili dugoročnom smanjenju izravnog nasilja, a istodobno ostaviti neriješene oblike strukturnog nasilja, političke isključenosti ili institucionalne diskriminacije. U tom smislu, sigurnosna održivost mira u ovom se radu promatra kao uži, sigurnosno-institucionalni aspekt dugoročne stabilnosti postkonfliktnog poretka. Ona se stoga ne izjednačava s potpunim ostvarenjem pozitivnog mira, iako ostvarivanje njegovih pojedinih elemenata, osobito zaštite prava, političke uključenosti i institucionalne legitimnosti, može pridonijeti dugoročnoj održivosti mira. Polazeći od navedene razlike između prestanka izravnog nasilja i šireg ostvarivanja pozitivnog mira, ovaj rad sigurnosnu održivost mira operacionalizira užim, sigurnosno-institucionalnim kriterijima. U skladu s navedenim razlikovanjem, u ovom se radu sigurnosna održivost mira definira kao sposobnost normativno-institucionalnog poretka uspostavljenog ili oblikovanog mirovnim sporazumom da dugoročno sprječava obnovu organiziranog oružanog nasilja, održava funkcionalnost ključnih institucija i omogućuje upravljanje političkim i sigurnosnim konfliktima unutar institucionaliziranih pravila. Takvo određenje ne podrazumijeva da je postignut potpun pozitivni mir, nego da su stvoreni dostatno stabilni institucionalni i sigurnosni uvjeti za trajno upravljanje sukobom bez povratka širokom oružanom nasilju. Elementi pozitivnog mira, poput političke uključenosti, zaštite ljudskih prava, legitimnosti institucija i smanjenja strukturnih oblika nasilja, u ovom se radu promatraju kao čimbenici koji mogu pridonositi kvaliteti i dugoročnoj otpornosti takvog poretka, ali nisu samostalna operacionalna dimenzija sigurnosne održivosti.

Normativno-institucionalni model sigurnosne održivosti mira nadovezuje se na unaprijeđenu tipologiju mirovnih sporazuma razvijenu u prethodnim istraživanjima autora (Margaletić, 2022; 2025b), ali se od nje razlikuje po teorijskoj funkciji i razini analize. Prethodno razvijena tipologija prvenstveno je usmjerena na klasifikaciju mirovnih sporazuma prema njihovim strukturnim obilježjima, dok model razvijen u ovom radu te dimenzije povezuje s mehanizmima njihove provedbe i dugoročnim sigurnosnim ishodima. U modelu tip rata, normativno-institucionalni dizajn mirovnog sporazuma i način završetka sukoba predstavljaju početne strukturne dimenzije. Njihov se učinak ne pretpostavlja kao neposredan i linearan, nego

se ostvaruje provedbom mirovnog sporazuma i funkcionalnošću postkonfliktnih institucija. Sigurnosni ishod pritom nije uzročna varijabla, nego zavisna dimenzija modela, odnosno rezultat čiju razinu model nastoji objasniti. Model također polazi od pretpostavke da učinak normativno-institucionalnog dizajna ovisi o političkoj volji domaćih aktera, ulozi međunarodnih aktera, geopolitičkom okruženju i asimetrijama moći. Navedeni čimbenici predstavljaju kontekstualne, odnosno moderirajuće čimbenike koji mogu pojačati ili ograničiti učinak institucionalnog dizajna na provedbu sporazuma, funkcionalnost institucija i, posljedično, dugoročnu sigurnosnu održivost mira. Prema tome, model ne nastoji samo klasificirati mirovne sporazume, nego objasniti pod kojim se uvjetima određena konfiguracija tipa rata, normativno-institucionalnog dizajna i načina završetka sukoba, posredovana kvalitetom provedbe i funkcionalnošću postkonfliktnih institucija, povezuje s različitim razinama dugoročne sigurnosne održivosti mira. Kauzalna logika modela ne polazi od pretpostavke da normativno-institucionalni dizajn mirovnog sporazuma sam po sebi determinira budući sigurnosni ishod. Njegov se učinak ostvaruje kroz institucionalne kapacitete i ograničenja koja oblikuju mogućnosti političkog djelovanja, upravljanja konfliktom i provedbe dogovorenih rješenja. Tip rata i način njegova završetka predstavljaju početne strukturne uvjete, dok normativno-institucionalni dizajn određuje temeljnu arhitekturu postkonfliktnog poretka. Odnos između tih početnih strukturnih dimenzija i sigurnosnog ishoda ostvaruje se provedbom sporazuma i funkcionalnošću postkonfliktnih institucija. Istodobno, politička volja domaćih aktera, međunarodni akteri, šire geopolitičko okruženje i asimetrije moći djeluju kao kontekstualni, odnosno moderirajući čimbenici koji mogu pojačati ili ograničiti učinak institucionalnog dizajna i njegove provedbe. Model stoga pretpostavlja uvjetnu, a ne determinističku povezanost između normativno-institucionalnog dizajna i sigurnosne održivosti mira. Drugim riječima, institucionalni dizajn može stvarati veće ili manje kapacitete za dugoročno upravljanje konfliktom, ali njegov stvarni učinak ovisi o načinu provedbe sporazuma, funkcionalnosti institucija i kontekstu u kojem se sporazum primjenjuje.

Analitički okvir i pristup istraživanju

Za analizu povezanosti normativno-institucionalnog dizajna mirovnih sporazuma s dugoročnom sigurnosnom održivošću mira u postkonfliktnim državama primijenjen je komparativno-tipološki pristup. Fokus je na tri slučaja (mirovna sporazuma): Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini ("Daytonski mirovni sporazum"), potpisan 14. prosinca 1995. godine, Mirovni sporazum Sjeverne Irske (Sporazum Velikog petka), potpisan 10. travnja 1998. godine i Sporazumi iz Minska (Protokol o rezultatima konzultacija Trilateralne kontaktne skupine o zajedničkim koracima usmjerenima na provedbu Mirovnog plana predsjednika Ukrajine P. Po-

rošenka i inicijativa predsjednika Rusije V. Putina (Sporazum iz Minska – Minsk I), potpisan 5. rujna 2014. godine; Memorandum o provedbi odredbi Protokola o rezultatima konzultacija Trilateralne kontaktne skupine o zajedničkim koracima usmjerenima na provedbu Mirovnog plana predsjednika Ukrajine P. Porošenka i inicijativa predsjednika Rusije V. Putina (Provedba Minskog sporazuma), potpisan 19. rujna 2014. godine; i Paket mjera za provedbu minskih sporazuma, potpisan 12. veljače 2015. godine). Ti sporazumi predstavljaju različite tipove sukoba, institucionalnih aranžmana i geopolitičkih konteksta te omogućuju usporedbu utjecaja različitih dizajna mirovnih aranžmana na sigurnosni poredak.

Analiza se temelji na komparativnoj primjeni normativno-institucionalnog modela koji razlikuje tri početne strukturne dimenzije – tip rata (TR), normativno-institucionalni dizajn (NID) i način završetka sukoba (NZS), od dvaju posredujućih mehanizama, provedbe sporazuma (PS) i funkcionalnosti institucija (FI), dok kontekstualni čimbenici (KČ) imaju moderirajuću funkciju, a sigurnosni ishod (SI) predstavlja zavisnu dimenziju. Analiza se stoga ne usmjerava samo na sadržaj mirovnih sporazuma, nego i na način njihove provedbe, na funkcionalnost postkonfliktnih institucija te na politički i međunarodni kontekst u kojem se institucionalni aranžmani primjenjuju. Pojedine dimenzije operacionalizirane su prema unaprijed definiranim kriterijima, pri čemu TR, NID, NZS i SI imaju tri analitičke razine, dok se PS, FI i KČ procjenjuju prema kvalitativno određenim razinama. Takva operacionalizacija omogućuje sustavnu usporedbu odabranih slučajeva i povezivanje strukturnih obilježja mirovnih sporazuma s mehanizmima njihove provedbe i konačnim sigurnosnim ishodom.

Komparativna analiza odabranih slučajeva

Komparativna analiza sigurnosne održivosti mirovnih sporazuma omogućuje sustavno razumijevanje načina na koji različiti dizajni sporazuma utječu na dugoročni sigurnosni poredak postkonfliktnih država. U ovom radu fokus je stavljen na tri slučaja: Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, Sporazum na Veliki petak u Sjevernoj Irskoj te Sporazume iz Minska koji su se odnosili na sukob u istočnoj Ukrajini. Odabir tih sporazuma temelji se na njihovoj različitosti u tipu sukoba, institucionalnom dizajnu i geopolitičkom kontekstu, što omogućuje komparativnu analizu različitih modela sigurnosne održivosti. Komparativna analiza temelji se na primjeni normativno-institucionalnog modela sigurnosne održivosti mira na tri odabrana slučaja. Takva različitost omogućuje usporedbu različitih konfiguracija početnih strukturnih uvjeta i mehanizama putem kojih se oni mogu povezati s dugoročnim sigurnosnim ishodima.

Svaki slučaj analizira se primjenom iste analitičke matrice, koja obuhvaća tip rata (TR), normativno-institucionalni dizajn (NID), način završetka sukoba (NZS),

provedbu sporazuma (PS), funkcionalnost institucija (FI), kontekstualne čimbenike (KČ) i sigurnosni ishod (SI). Takav pristup omogućuje uspoređivanje slučajeva i dosljednu primjenu modela na različite postkonfliktne kontekste. Model polazi od odnosa TR + NID + NZS → PS + FI → SI, pri čemu kontekstualni čimbenici mogu moderirati intenzitet i smjer odnosa između početnih strukturnih dimenzija, posredujućih mehanizama i sigurnosnog ishoda.

Tablica 1. Struktura normativno-institucionalnog modela sigurnosne održivosti mira

Dimenzija modela	Oznaka	Teorijska funkcija	Operacionalizacija	Razina
Tip rata	TR	Početna strukturna dimenzija	Karakter, intenzitet, trajanje i internacionalizacija sukoba	TR1–TR3
Normativno-institucionalni dizajn	NID	Ključna strukturna i objašnjavajuća dimenzija	Ustavne, političke, sigurnosne i institucionalne odredbe te mehanizmi provedbe i nadzora	NID1–NID3
Način završetka sukoba	NZS	Početna strukturna dimenzija	Način završetka sukoba, uključivost završnog aranžmana, stupanj legitimacije i dovršenost dogovorenog rješenja	NZS1–NZS3
Provedba sporazuma	PS	Posredujući mehanizam	Stupanj provedbe ključnih odredbi, ispunjavanje preuzetih obveza i dosljednost njihove provedbe	Niska – srednja – visoka
Funkcionalnost institucija	FI	Posredujući mehanizam	Institucionalni kapacitet, učinkovitost odlučivanja, sposobnost upravljanja konfliktima i učinkovitost nadzora	Niska – srednja – visoka
Kontekstualni čimbenici	KČ	Kontekstualna/moderirajuća dimenzija	Politička volja, međunarodni akteri, geopolitičko okruženje i asimetrije moći	Slab – srednji – snažan utjecaj
Sigurnosni ishod	SI	Zavisna dimenzija (*outcome*)	Dugoročna odsutnost ili obnova organiziranog oružanog nasilja, stabilnost sigurnosnog poretka i sposobnost institucionalnog upravljanja političkim i sigurnosnim konfliktima	SI1–SI3

Napomena: oznake TR1–TR3, NID1–NID3, NZS1–NZS3 i SI1–SI3 označavaju operacionalizirane kategorije, odnosno razine pojedinih dimenzija modela, dok se PS, FI i KČ vrednuju stupnjevano prema navedenim kriterijima.

Model se stoga može prikazati u slijedu: TR + NID + NZS → PS + FI → SI, pri čemu KČ moderiraju intenzitet i smjer odnosa između početnih strukturnih dimenzija, posredujućih mehanizama i sigurnosnog ishoda. Takva struktura omogućuje razlikovanje početnih uvjeta sukoba od mehanizama kojima se učinci mirovnog sporazuma prenose na dugoročnu sigurnosnu održivost mira. Radi omogućavanja komparativnog vrednovanja pojedinih slučajeva, tri početne strukturne dimenzije modela i sigurnosni ishod operacionalizirani su kroz tri analitičke razine. Oznake TR1–TR3 označavaju različite razine obilježja tipa rata, NID1–NID3 različite razine normativno-institucionalnog dizajna, NZS1–NZS3 različite razine načina završetka sukoba, dok SI1–SI3 označavaju različite razine sigurnosne održivosti ishoda. Viša razina pojedine dimenzije ne znači nužno povoljniji sigurnosni ishod, nego označava viši stupanj prisutnosti ili razvijenosti obilježja koje ta dimenzija mjeri. Konačna procjena sigurnosne održivosti proizlazi iz međudjelovanja svih dimenzija modela, a ne iz pojedinačne vrijednosti jednog pokazatelja.

Tablica 2. Operacionalizacija analitičkih razina dimenzija modela

Dimenzija	Oznaka	1. razina	2. razina	3. razina
Tip rata	TR	TR1 – ograničen unutarnji sukob: niži intenzitet nasilja, ograničena teritorijalna rasprostranjenost i slabija internacionalizacija	TR2 – intenzivan unutarnji sukob: visoki intenzitet i/ili dulje trajanje nasilja, uz izraženije uključivanje vanjskih aktera	TR3 – internacionalizirani oružani sukob: visoka razina nasilja, dugotrajnost, izražena internacionalizacija i/ili neposredno sudjelovanje vanjskih aktera
Normativno-institucionalni dizajn	NID	NID1 – ograničen dizajn: sporazum prvenstveno uređuje prekid nasilja i osnovne sigurnosne aranžmane, uz ograničene mehanizme institucionalne provedbe i nadzora	NID2 – razvijen dizajn: sporazum uređuje političku i institucionalnu organizaciju uz razvijenije mehanizme provedbe, podjele vlasti i nadzora	NID3 – visokorazvijen dizajn: sporazum detaljno uređuje politički i ustavni poredak, raspodjelu vlasti, sigurnosne institucije, mehanizme provedbe i nadzora te dugoročno upravljanje konfliktom
Način završetka sukoba	NZS	NZS1 – jednostran ili nedovršen završetak: ograničena uključenost ključnih aktera i/ili neriješeni temeljni elementi završnog aranžmana	NZS2 – pregovarački završetak s djelomičnom konsolidacijom: postignut politički dogovor, ali uz ograničenu uključenost pojedinih aktera, provedbene praznine ili neriješena pitanja	NZS3 – uključiv i konsolidiran završni aranžman: široka uključenost ključnih aktera, jasno definiran završni aranžman i razvijeni mehanizmi prijelaza iz sukoba u institucionalni poredak

Dimenzija	Oznaka	1. razina	2. razina	3. razina
Sigurnosni ishod	SI	SI1 – niska sigurnosna održivost: obnova ili trajna prijetnja organiziranim nasiljem, nestabilan sigurnosni poredak i ograničena sposobnost upravljanja konfliktima	SI2 – srednja sigurnosna održivost: trajan prekid široko rasprostranjenog nasilja, ali uz povremene sigurnosne krize, političke blokade ili slabosti sigurnosnog poretka	SI3 – visoka sigurnosna održivost: dugoročna odsutnost organiziranog oružanog nasilja, stabilan sigurnosni poredak i razvijena sposobnost institucionalnog upravljanja političkim i sigurnosnim konfliktima

Na temelju prethodno definirane operacionalizacije, normativno-institucionalni model primjenjuje se na tri odabrana slučaja: Bosnu i Hercegovinu, odnosno Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, Sjevernu Irsku, odnosno Sporazum na Veliki petak te Ukrajinu, odnosno sporazume iz Minska. Odabir slučajeva omogućuje usporedbu različitih oblika završetka oružanih sukoba, različitih normativno-institucionalnih rješenja i različitih razina njihove provedbe, pri čemu se posebna pozornost posvećuje povezanosti između početnih obilježja sukoba, institucionalnog dizajna mirovnog sporazuma, njegove provedbe i funkcionalnosti postkonfliktnih institucija.

Analiza se u svakom slučaju provodi prema istoj analitičkoj logici: vrsta rata (TR), normativno-institucionalni dizajn (NID) i način završetka sukoba (NZS) predstavljaju početne strukturne dimenzije, čiji se učinci razmatraju na temelju provedbe sporazuma (PS) i funkcionalnosti institucija (FI), uz uvažavanje kontekstualnih čimbenika (KČ), dok se sigurnosna održivost mira (SI) promatra kao konačni ishod. Takav pristup omogućuje usporedivu primjenu modela na sve tri studije slučaja, bez pretpostavke da pojedina dimenzija sama po sebi određuje sigurnosni ishod.

Rat u Bosni i Hercegovini imao je obilježja složenog unutarnjeg oružanog sukoba s izraženom etnonacionalnom dimenzijom i snažnim međunarodnim angažmanom. U smislu modela, riječ je o visokoj vrijednosti pokazatelja TR jer je sukob uključivao više organiziranih aktera, izražene teritorijalne i političke podjele te značajnu međunarodnu komponentu. Način završetka sukoba (NZS) temeljio se na međunarodno posredovanom političkom sporazumu kojim je zaustavljeno organizirano oružano nasilje, ali bez potpunog uklanjanja političkih i društvenih podjela koje su bile u podlozi sukoba.

Normativno-institucionalni dizajn Daytonskog mirovnog sporazuma karakterizira izrazito složena institucionalna struktura. Sporazum je uspostavio ustavni okvir države, podjelu nadležnosti između različitih razina vlasti, mehanizme poli-

tičkog predstavljanja konstitutivnih naroda te zajedničke državne institucije. Takav dizajn omogućio je uključivanje različitih političkih i društvenih aktera u institucionalni poredak, ali je istodobno institucionalizirao dio postojećih etnoteritorijalnih podjela. Stoga NID u ovom slučaju ima dvostruko obilježje: istodobno predstavlja mehanizam stabilizacije političkog poretka i element koji može otežavati njegovu dugoročnu funkcionalnu konsolidaciju.

Provedba sporazuma (PS) u osnovnom smislu omogućila je održavanje uspostavljenog institucionalnog okvira i sprječavanje povratka široko rasprostranjenog organiziranog oružanog nasilja. Međutim, provedba pojedinih ustavnih i institucionalnih rješenja ostala je opterećena političkim neslaganjima i različitim tumačenjima odnosa između državne i entitetske razine vlasti. Funkcionalnost institucija (FI) stoga se može ocijeniti kao djelomična: institucije omogućuju funkcioniranje političkog sustava i upravljanje političkim sukobima bez povratka na oružani sukob, ali njihova sposobnost donošenja i provedbe odluka nije jednako razvijena u svim područjima.

Na funkcionalnost postkonfliktnog poretka značajno su djelovali kontekstualni čimbenici (KČ), osobito međunarodni nadzor i prisutnost međunarodnih institucija, politička volja domaćih aktera te trajanje i intenzitet etnopolitičkih podjela. U odnosu na sigurnosnu održivost mira (SI), slučaj Bosne i Hercegovine upućuje na relativno visoku razinu održivosti negativnog mira, odnosno na sposobnost institucionalnog poretka da dugoročno spriječi obnovu široko rasprostranjenog organiziranog nasilja. Istodobno, taj ishod ne znači ostvarenje pozitivnog mira u širem smislu. Pitanja političke i društvene jednakosti, uključujući problem diskriminacije građana koji ne pripadaju konstitutivnim narodima, pokazuju da odsutnost oružanog nasilja može koegzistirati s elementima strukturnog nasilja i ograničenom političkom integracijom.

Sukob u Sjevernoj Irskoj dugo je imao obilježja političkog, teritorijalnog i identitetskog sukoba između zajednica s različitim nacionalnim i političkim opredjeljenjima. U okviru modela TR obilježava dugotrajnost sukoba, postojanje organiziranih nasilnih aktera i čvrstu povezanost političkog nasilja s pitanjem ustavnog statusa Sjeverne Irske. Način završetka sukoba (NZS) temeljio se na pregovorima i političkom kompromisu, uz snažnu međunarodnu i posredničku ulogu, čime je stvoren okvir za prijelaz iz nasilnog sukoba prema institucionalnom upravljanju političkim neslaganjima.

Normativno-institucionalni dizajn Sporazuma na Veliki petak uključio je mehanizme podjele vlasti, političkog predstavljanja različitih zajednica, decentralizacije, zaštite prava te reforme sigurnosnog sektora. Za razliku od modela koji bi stabilnost temeljio samo na prestanku nasilja, taj je sporazum uspostavio institucionalne mehanizme kojima se politički i identitetski sukobi nastoje kanalizirati kroz

legitimne institucije. NID je stoga povezan s izgradnjom institucionalnog okvira koji različitim zajednicama omogućuje političko sudjelovanje i upravljanje međusobnim sporovima unutar postojećeg ustavnog poretka.

Provedba sporazuma (PS) odvijala se postupno i uz povremene političke krize i prekide u funkcioniranju institucija. Unatoč tomu temeljni institucionalni okvir sporazuma održao se, a sigurnosne i političke promjene pridonijele su smanjenju intenziteta organiziranog nasilja. Funkcionalnost institucija (FI) pokazuje da je institucionalizacija političkog sukoba omogućila dugoročno upravljanje neslaganjima bez povratka na razinu nasilja karakterističnu za razdoblje sukoba. Međutim, povremeni zastoji u radu institucija pokazuju da sigurnosna održivost nije rezultat samo formalnog postojanja sporazuma, nego i sposobnosti političkih aktera da održavaju njegov institucionalni okvir.

Kontekstualni čimbenici (KČ), osobito politička volja, međunarodno posredovanje i širi britansko-irski institucionalni okvir, imali su važnu ulogu u procesu provedbe. U odnosu na sigurnosnu održivost mira (SI), slučaj Sjeverne Irske upućuje na relativno visoku razinu održivosti postkonfliktnog poretka. Istodobno, povremene političke krize pokazuju da sigurnosna održivost ne podrazumijeva odsutnost svih političkih sukoba, nego prije svega sposobnost institucija da takve sukobe obrađuju bez povratka široko rasprostranjenom organiziranom nasilju.

Sukob u istočnoj Ukrajini obilježen je snažnom međunarodnom i geopolitičkom dimenzijom, uključivanjem različitih državnih i nedržavnih aktera te neriješenim pitanjima teritorijalnog i političkog statusa. U okviru modela TR stoga obilježavaju visoka razina internacionalizacije sukoba, složenost strukture aktera i čvrsta povezanost unutarnjih političkih pitanja s međunarodnim i geopolitičkim odnosima. Način završetka sukoba (NZS) razlikovao se od slučajeva Bosne i Hercegovine i Sjeverne Irske jer sporazumi iz Minska nisu doveli do konačnog i sveobuhvatnog političkog rješenja sukoba, nego su predstavljali okvir za prekid ili smanjenje nasilja i pokušaj uspostave političkog procesa.

Normativno-institucionalni dizajn sporazuma iz Minska sadržavao je odredbe povezane s prekidom vatre, povlačenjem naoružanja, razmjenom zarobljenika, lokalnim izborima i posebnim statusom određenih područja. Međutim, normativna struktura sporazuma ostala je povezana s neriješenim pitanjima redoslijeda i uvjeta provedbe pojedinih obveza. U tom smislu, NID nije bio praćen dovoljno funkcionalnim mehanizmima koji bi omogućili stabilnu i održivu transformaciju političkog i sigurnosnog odnosa među sukobljenim akterima.

Provedba sporazuma (PS) bila je ograničena i neujednačena, dok se funkcionalnost institucija (FI) u neposrednom području sukoba pokazala nedovoljnom za uspostavu trajnog političkog i sigurnosnog poretka. Neusklađenost između formalno preuzetih obveza i njihove praktične provedbe upućuje na važnost provedbenih

mehanizama kao posredne dimenzije između normativnog dizajna sporazuma i njegova sigurnosnog ishoda. U ovom slučaju kontekstualni čimbenici (KČ), osobito geopolitički interesi, međunarodno posredovanje, odnos snaga među akterima i politička volja za provedbu dogovorenih obveza, imali su izrazito važnu ulogu.

U odnosu na sigurnosnu održivost mira (SI), slučaj sporazuma iz Minska upućuje na nižu razinu održivosti postkonfliktnog sigurnosnog poretka. Ograničena provedba, neriješena politička pitanja i izostanak stabilnog institucionalnog aranžmana povezani su s nemogućnošću dugoročnog konsolidiranja postkonfliktnog poretka. Slučaj stoga posebno naglašava razliku između formalnog postojanja mirovnog sporazuma i njegove sposobnosti da provedbom i funkcionalnim institucijama proizvede održiv sigurnosni okvir.

Komparativna rasprava

Komparativna analiza triju slučajeva pokazuje da se dugoročna sigurnosna održivost mira ne može objasniti pojedinačnim obilježjem mirovnog sporazuma. Različite konfiguracije tipa rata, normativno-institucionalnog dizajna i načina završetka sukoba povezane su s različitim mogućnostima provedbe sporazuma i funkcioniranja postkonfliktnih institucija, dok politička volja, međunarodno sudjelovanje, geopolitičko okruženje i asimetrije moći mogu dodatno modificirati te odnose. Takav nalaz podupire osnovnu strukturu normativno-institucionalnog modela prema kojoj su početne strukturne dimenzije povezane s posredujućim mehanizmima provedbe i institucionalne funkcionalnosti, koji su potom povezani sa sigurnosnim ishodom, uz moderirajući utjecaj kontekstualnih čimbenika. Usporedba pokazuje da normativno-institucionalni dizajn ima važnu analitičku ulogu, ali ga nije moguće promatrati kao samostalan čimbenik sigurnosnog ishoda.

U tom smislu, posebno je važna razlika između normativno-institucionalnog dizajna i njegove provedbe. Normativno-institucionalni dizajn određuje pravila, ovlasti, odgovornosti i mehanizme upravljanja konfliktima, ali tek provedba svega navedenog i njihovo uključivanje u funkcionalne institucije omogućuju procjenu njihova stvarnog učinka. Tablica 2 upravo zbog toga razlikuje početne strukturne dimenzije od posredujućih mehanizama i sigurnosnog ishoda.

U sva tri slučaja provedba sporazuma i funkcionalnost institucija predstavljaju važnu poveznicu između formalnog institucionalnog aranžmana i dugoročnog sigurnosnog ishoda. Međutim, njihova uloga nije jednaka u svim kontekstima. U Bosni i Hercegovini institucionalni okvir dugoročno je održao odsutnost širokog oružanog nasilja, ali uz izražene probleme političke funkcionalnosti. U Sjevernoj Irskoj razvijeni mehanizmi upravljanja konfliktima i provedba sporazuma povezani su s konsolidacijom stabilnijeg političkog i sigurnosnog poretka. U slučaju Minska ograničena provedba i nepovoljan geopolitički kontekst povezani su s niskom razinom sigurno-

sne održivosti. Komparativna analiza također pokazuje važnost kontekstualnih čimbenika. Politička volja domaćih aktera, međunarodno posredovanje i nadzor te šire geopolitičke okolnosti mogu djelovati kao čimbenici koji pojačavaju ili ograničavaju mogućnost da se normativno-institucionalni aranžmani pretvore u funkcionalne institucije i održiv sigurnosni poredak. Posebno u internacionaliziranim sukobima geopolitičke asimetrije mogu ograničiti provedbu čak i kada je formalni institucionalni okvir relativno razvijen. Time se dodatno potvrđuje da model ne pretpostavlja deterministički odnos između dizajna sporazuma i sigurnosnog ishoda.

Komparativna vrijednost modela proizlazi upravo iz povezivanja dimenzija koje se u prethodno razvijenoj tipologiji promatraju prvenstveno kao obilježja klasifikacije mirovnih sporazuma s mehanizmima njihove provedbe i dugoročnim sigurnosnim ishodima. Prethodna tipologija omogućila je razlikovanje mirovnih sporazuma prema njihovim strukturnim obilježjima, dok normativno-institucionalni model razvijen u ovom radu te dimenzije povezuje s pitanjem kako se njihovi učinci, provedbom sporazuma i funkcionalnošću institucija, mogu povezati s dugoročnom sigurnosnom održivošću mira. Time model ne predstavlja samo proširenje postojeće klasifikacije, nego njezinu analitičku nadogradnju u smjeru objašnjenja odnosa između strukture sporazuma, institucionalnih mehanizama i sigurnosnog ishoda. Za razliku od tipološkog pristupa, koji omogućuje prvenstveno razlikovanje i klasifikaciju sporazuma prema njihovim obilježjima, normativno-institucionalni model omogućuje istodobno praćenje procesa kojim se ta obilježja, pod utjecajem provedbe, funkcionalnosti institucija i konteksta, mogu povezati s različitim razinama dugoročne sigurnosne održivosti.

U tom smislu model omogućuje razlikovanje formalnog postojanja mirovnog aranžmana od njegove funkcionalne održivosti. Sporazum može sadržavati razvijena normativna i institucionalna rješenja, a ipak imati ograničen sigurnosni učinak ako nisu osigurani provedbeni kapaciteti, politička volja i institucionalna funkcionalnost. Obrnuto, razvijeni institucionalni mehanizmi i uključiv način završetka sukoba mogu biti povezani s višom razinom sigurnosne održivosti kada su podržani odgovarajućim političkim i međunarodnim kontekstom.

Komparativni nalazi stoga podupiru pretpostavku da sigurnosnu održivost mira treba promatrati kao rezultat međudjelovanja više dimenzija, a ne kao izravnu posljedicu pojedinačnog obilježja mirovnog sporazuma. Istodobno, zbog ograničenog broja i heterogenosti analiziranih slučajeva rezultati ne omogućuju izvođenje strogo kauzalnih zaključaka. Oni prije svega upućuju na obrasce i povezanosti koje mogu poslužiti kao osnova za daljnju provjeru modela na većem broju postkonfliktnih slučajeva.

Takva ograničenja ne umanjuju analitičku vrijednost modela, nego određuju granice njegove primjene. Model prije svega služi kao okvir za sustavnu identifi-

kaciju strukturnih uvjeta, provedbenih mehanizama, institucionalnih kapaciteta i kontekstualnih čimbenika koji mogu biti povezani s različitim razinama sigurnosne održivosti. Njegova dodatna vrijednost može se stoga očekivati u budućim komparativnim istraživanjima koja bi uključila veći broj slučajeva i omogućila sustavniju provjeru odnosa između pojedinih dimenzija modela.

Zaključak

Mirovni sporazumi u postkonfliktnim državama nisu samo privremeni politički kompromisi kojima se formalno okončava oružani sukob, nego mogu biti temeljni normativno-institucionalni aranžmani unutar kojih se oblikuju politički odnosi, raspodjela ovlasti, institucionalni kapaciteti i mehanizmi upravljanja budućim konfliktima. U tom smislu, dugoročna sigurnosna održivost mira ne može se procjenjivati samo prema činjenici prestanka izravnog nasilja, nego i prema sposobnosti postkonfliktnog institucionalnog poretka da dugoročno spriječi obnovu organiziranog oružanog nasilja, da održava funkcionalnost važnih institucija te da političke i sigurnosne konflikte zadržava unutar institucionaliziranih mehanizama. U radu je razvijen normativno-institucionalni model sigurnosne održivosti mira koji povezuje tri početne strukturne dimenzije – tip rata (TR), normativno-institucionalni dizajn (NID) i način završetka sukoba (NZS) – s dvama posredujućim mehanizmima, provedbom sporazuma (PS) i funkcionalnošću institucija (FI), dok kontekstualni čimbenici (KČ) imaju moderirajuću funkciju, a sigurnosni ishod (SI) predstavlja zavisnu dimenziju. Model se stoga može prikazati slijedom TR + NID + NZS → PS + FI → SI, uz djelovanje političke volje, međunarodnih aktera, geopolitičkog okruženja i asimetrija moći kao kontekstualnih čimbenika.

Komparativna analiza Bosne i Hercegovine, Sjeverne Irske i Ukrajine upućuje na to da se različite razine dugoročne sigurnosne održivosti povezuju s različitim kombinacijama početnih strukturnih uvjeta, normativno-institucionalnog dizajna, načina završetka sukoba, provedbe sporazuma, funkcionalnosti institucija i kontekstualnih čimbenika. Bosna i Hercegovina pokazuje mogućnost dugoročnog održavanja negativnog mira uz istodobnu prisutnost dubokih institucionalnih i političkih podjela. Sjeverna Irska pokazuje povoljniju kombinaciju uključivog završetka sukoba, razvijenih institucionalnih mehanizama i njihove provedbe. Sporazumi iz Minska, nasuprot tomu, pokazuju ograničenja formalnog normativnog aranžmana u uvjetima nedovršene provedbe, slabe institucionalne konsolidacije i nepovoljnog geopolitičkog konteksta.

Takvi nalazi podupiru pretpostavku da je normativno-institucionalni dizajn važan strukturni čimbenik sigurnosne održivosti, ali istodobno pokazuju da njegov mogući učinak nije neovisan o provedbi, institucionalnoj funkcionalnosti i kontekstu. Dugoročna sigurnosna održivost u analiziranim slučajevima stoga se ne može

svesti na formalni sadržaj mirovnog sporazuma, nego je povezana s načinom na koji se njegove odredbe provode, kako funkcioniraju institucije i u kakvom se političkom i međunarodnom okruženju taj institucionalni aranžman primjenjuje.

Teorijski doprinos rada ogleda se u povezivanju prethodno razvijene tipologije mirovnih sporazuma s analitičkim modelom koji omogućuje ispitivanje odnosa između njihovih strukturnih obilježja, mehanizama provedbe i dugoročnih sigurnosnih ishoda. Na taj način model omogućuje nadogradnju klasifikacijskog pristupa prema pristupu koji istodobno uzima u obzir strukturu sporazuma, institucionalne mehanizme i kontekstualne čimbenike. Njegova vrijednost posebno se očituje u mogućnosti identificiranja potencijalnih institucionalnih ranjivosti i područja u kojima formalna normativna rješenja mogu biti ograničena slabom provedbom ili nedovoljnom institucionalnom funkcionalnošću. Pri tome je potrebno naglasiti ograničenja istraživanja. Tri analizirana slučaja razlikuju se prema tipu rata, vremenskom kontekstu, razini internacionalizacije i institucionalnim aranžmanima, zbog čega njihova usporedba ne omogućuje izvođenje univerzalnih ili strogo kauzalnih zaključaka. Rezultati prije svega upućuju na obrasce i povezanosti koje podupiru pretpostavku o važnosti normativno-institucionalnog dizajna u interakciji s provedbom, institucionalnom funkcionalnošću i kontekstualnim čimbenicima. Model stoga ne treba razumjeti kao deterministički model koji unaprijed određuje sigurnosni ishod, nego kao analitički okvir za sustavno proučavanje mogućih odnosa između strukture mirovnih sporazuma i dugoročne sigurnosne održivosti mira.

Zaključno, dugoročna sigurnosna održivost mira u analiziranim slučajevima povezana je sa strukturom i provedbom mirovnih sporazuma, ali se ne može svesti samo na njih. Na sigurnosne ishode istodobno djeluju politička volja, institucionalni kapaciteti, međunarodno sudjelovanje, geopolitičko okruženje i druge okolnosti koje mogu pojačati ili ograničiti učinak normativno-institucionalnih aranžmana. Stoga primjena razvijenog modela prije svega omogućuje sustavnu identifikaciju strukturnih uvjeta, provedbenih mehanizama, institucionalnih kapaciteta i potencijalnih sigurnosnih ranjivosti, čime predstavlja osnovu za daljnja komparativna istraživanja sigurnosne održivosti mirovnih sporazuma.

LITERATURA

Badran, R. (2014) "Intrastate peace agreements and the durability of peace", *Conflict management and peace science*, 31 (2), str. 193-217.

Badžim, J. (2008) "Sigurnosno-obavještajne službe u demokratskom društvu – u povodu reforme sigurnosno-obavještajnog sustava u Republici Hrvatskoj", *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 8 (4), str. 1015-1052.

Bell, C. (2006) "Peace agreements: Their nature and legal status", *The American journal of international law*, 100 (2), str. 373-412.

Bell, C. i Wise, L. (2022) "Peace processes and their agreements" u R. Mac Ginty i A. Wanis-St. John (ur.) *Contemporary Peacemaking: Peace Processes, Peacebuilding and Conflict* (3. izd.). Cham: Palgrave Macmillan, str. 381-406. Dostupno na: https://doi.org/10.1007/978-3-030-82962-9_19 (pristupljeno: 17. siječnja 2026.).

Bell, C. i Zulueta-Fülscher, K. (2016) "Sequencing peace agreements and constitutions in the political settlement process", *International IDEA*. Dostupno na: https://www.idea.int/sites/default/files/publications/sequencing-peace-agreements-and-constitutions-in-the-political-settlement-process.pdf (pristupljeno: 17. siječnja 2026.).

Bohloulzadeh, G. (2017) "The nature of peace agreement in international law", *Journal of politics and law*, 10 (2), str. 208-215.

Booth, K. (2005) *Critical security studies and world politics*. Boulder, CO: Lynne Rienner publishers.

Bramble, A. i Paffenholz, T. (2020) "Implementing peace agreements: from inclusive processes to inclusive outcomes?", *Geneva: Inclusive Peace & Transition Initiative*. Dostupno na: www.undp.org/policy-centre/oslo/publications/implementing-peace-agreements-inclusive-processes-inclusive-outcomes (pristupljeno: 17. siječnja 2026.).

Cvrtila, V. (1995) "Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost", *Politička misao*, 32 (2), str. 62-69.

Galtung, J. (1996) *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. London: Sage publications.

Hartzell, C. i Hoddie, M. (2003) "Institutionalizing peace: power sharing and post-civil war conflict management", *American journal of political science*, 47 (2), str. 318-332.

Hartzell, C., Hoddie, M. i Rothchild, D. (2001) "Stabilizing the peace after civil war: An investigation of some key variables", *International organization*, 55 (1), str. 183-208.

Kane, S. (2019) "Peace agreement provisions and the durability of peace". Dostupno na: https://www.research-collection.ethz.ch/server/api/core/bitstreams/9a112cc3-5d9f-478e-85c2-8a5a0b95f0c8/content (pristupljeno: 8. siječnja 2026.).

Lacatus, C. i Nash, K. (2020) "Peace agreements and the institutionalisation of human rights: a multi-level analysis", *The international journal of human rights*, 24 (6), str. 1-36. Dostupno na: https://doi.org/10.1080/13642987.2019.169046 (pristupljeno: 17. siječnja 2026.).

Lederman, G. (2009) "National security reform for the twenty-first century: a new National Security Act and reflections on legislation's role in organizational change", *Journal of National Security Law & Policy*, 3, str. 363-376.

Margaletić, K. (2022) "Unaprjeđenje tipologije mirovnih sporazuma na primjeru Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini", *Polemos*, XXV (51), str. 13-36.

Margaletić, K. (2025a) "Tipološka analiza (ne)učinkovitosti sporazumâ iz Minska u kontekstu rusko-ukrajinskog rata", *Politička misao*, 62 (3), str. 116-152.

Margaletić, K. (2025b) *Uloga mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda od 1991. do 2001. u okončanju sukoba – uspostava empirijski utemeljene tipologije*, doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti. Dostupno na: https://fpzg.hr/_download/repository/FIN%20Margaleti%C4%87_doktorski%20rad_svibanj%202024%20%281%29%20%281%29%5B1%5D.pdf (pristupljeno: 8. siječnja 2026.).

Matanock, A. (2017) "Bullets for ballots: Electoral participation provisions and enduring peace after civil conflict", *International security*, 41 (4), str. 93-113.

Mattes, M. i Savun, B. (2009) "Fostering peace after civil war: commitment problems and agreement design", *International studies quarterly*, 53 (3), str. 737-759.

Olson Lounsbery, M. i DeRouen, K. (2018) "The roles of design and third parties on civil war peace agreement outcomes", *Peace and change*, 43 (2), str. 139-177.

Richmond, O. P. (2005) *The Transformation of Peace*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Reid, L. (2017) "Finding a peace that lasts: mediator leverage and the durable resolution of civil wars", *Journal of conflict resolution*, 61 (7), str. 1401-1431.

Rettberg, A. i Dupont, F. (2023) "Peace agreement implementation (PAI): What matters? A review of the literature", *Colombia internacional,* 113, str. 205-234. Dostupno na: https://doi.org/10.7440/colombiaint113.2023.08 (pristupljeno: 17. siječnja 2026.).

Tatalović, S. (2000) "Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost Hrvatske", *Međunarodne studije*, I (1), str. 53-64.

Tellez, J. F. (2019) "Peace agreement design and public support for peace: evidence from Colombia", *Journal of peace research*, 56 (6), str. 827-844.

UN (2026a) Peace agreements database search. General framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina (Dayton agreement). Dostupno na: https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/ba951121daytonagreement.pdf (pristupljeno: 8. siječnja 2026.).

UN (2026b) Peace agreements database search. Northern Ireland peace agreement (The Good Friday Agreement). Dostupno na: https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/ie20gb980410northern20ireland20agreement.pdf (pristupljeno: 8. siječnja 2026.).

UN (2026c) Peace agreements database search. Memorandum on the implementation of the provisions of the Protocol on the outcome of consultations of the Trilateral Contact Group on joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko, and the initiatives of the President of the

Russian Federation, V. Putin. Dostupno na: https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/ua140919memoimplementationpeaceplanen.pdf (pristupljeno: 8. siječnja 2026.).

UN (2026d) Peace agreements database search. Package of measures for the implementation of the Minsk agreements. Dostupno na: https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/ua150212minskagreementen.pdf (pristupljeno: 8. siječnja 2026.).

UN (2026e) Peace agreements database search. Protocol on the outcome of consultations of the Trilateral Contact Group on joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko, and the initiatives of the President of the Russian Federation, V. Putin. Dostupno na: https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/ua140905minskceasfireen.pdf (pristupljeno: 8. siječnja 2026.).

Von Hehn, A. (2011) *The Internal implementation of peace agreements after violent intrastate conflict: guidance for internal actors responsible for implementation*. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

Werner, S. i Yuen, A. (2005) "Making and keeping peace", *International organization*, 59 (2), str. 261-292.

Krešimir Margaletić

FROM PEACE AGREEMENTS TO NATIONAL SECURITY: A NORMATIVE-INSTITUTIONAL MODEL OF THE SECURITY SUSTAINABILITY OF PEACE

Summary

In the political science and security literature, peace agreements are predominantly analyzed as instruments for ending armed conflicts or as starting points for political transition, while their long-term role in shaping the national security of post-conflict states is rarely considered as an independent theoretical problem. In dominant approaches, security is mainly reduced to technical issues of violence control, disarmament and stabilization, while the normative and institutional effects of peace arrangements are ignored or treated as secondary. This paper starts from the assumption that peace agreements are not just temporary political compromises, but normative-institutional documents that establish the basic patterns of the security order in post-conflict states. The paper develops a normative-institutional model of the security sustainability of peace, based on an empirically based typology of peace agreements developed in the author's previous research. The model starts from three initial structural dimensions – the type of war, the normative-institutional design

of the peace agreement and the manner of ending the conflict, the impact of which on the security outcome is achieved through the implementation of the agreement and the functionality of post-conflict institutions, with the influence of contextual or moderating factors. The security outcome represents a dependent dimension of the model, i.e. the final result of the process of security sustainability of peace. The central thesis of the paper is that the normative-institutional design of peace agreements represents an important structural factor that, in interaction with the manner of conflict termination, agreement implementation, political will and the international environment, can contribute to the long-term security sustainability of peace in post-conflict states. The analytical value of the model is illustrated by a comparative typological analysis of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, the Northern Ireland Peace Agreement (Good Friday Agreement) and the Minsk Agreement.

Keywords: Peace Agreements, National Security, Security Sustainability of Peace, Normative-institutional Design, Post-conflict States, Typology

Krešimir Margaletić, doktor znanosti, nezavisni istraživač.
E-mail: margkreso@gmail.com

Politička misao je časopis s otvorenim pristupom licenciran međunarodnom licencom Creative Commons CC BY-NC-ND. Autorima se ne naplaćuju naknade ni u jednoj fazi izdavačkog procesa.